

ORZECZNICTWO TRYBUNAŁU KONSTYTUCYJNEGO ZBIÓR URZĘDOWY

Seria B

Warszawa, dnia 23 lutego 2016 r.

Pozycja 120

POSTANOWIENIE z dnia 26 stycznia 2016 r. Sygn. akt Ts 285/15

Trybunał Konstytucyjny w składzie:

Mirosław Granat,

po wstępnym rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym skargi konstytucyjnej P.S. w sprawie zgodności:

art. 96 § 3 ustawy z dnia 20 maja 1971 r. – Kodeks wykroczeń (Dz. U. z 2015 r. poz. 1094, ze zm.) z art. 42 ust. 2 i 3 w zw. z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej,

p o s t a n a w i a:

odmówić nadania dalszego biegu skardze konstytucyjnej.

UZASADNIENIE

W skardze konstytucyjnej z 12 sierpnia 2015 r. (data nadania) P.S. (dalej: skarżący) wystąpił o stwierdzenie, że art. 96 § 3 ustawy z dnia 20 maja 1971 r. – Kodeks wykroczeń (Dz. U. z 2015 r. poz. 1094, ze zm.; dalej: k.w.) jest niezgodny z art. 42 ust. 2 i 3 w zw. z art. 2 Konstytucji.

Skarga konstytucyjna została wniesiona w związku z następującą sprawą. Skarżący został obwiniony o to, że 15 października 2013 r. jako właściciel pojazdu, wbrew obowiązkowi – w ciągu 7 dni od daty dostarczenia wezwania na adres zameldowania – nie wskazał Straży Miejskiej w W., komu powierzył do kierowania lub używania pojazd 4 września 2013 r., którym to pojazdem popełniono wykroczenie polegające na zaparkowaniu pojazdu w odległości mniejszej niż 10 metrów od przejścia dla pieszych, tj. o czyn z art. 96 § 3 k.w. w zw. z art. 78 ust. 4 ustawy z dnia 20 czerwca 1997 r. – Prawo o ruchu drogowym (Dz. U. z 2012 r. poz. 1137, ze zm.; dalej: p.r.d.). Wyrokiem ze stycznia 2015 r. Sąd Rejonowy w W. uznał skarżącego za winnego zarzucanego mu czynu i wymierzył mu karę grzywny. Wyrokiem z kwietnia 2015 r. Sąd Okręgowy w W. (dalej: Sąd Okręgowy w W.) utrzymał w mocy zaskarżony wyrok sądu pierwszej instancji. Powyższe orzeczenie, wraz z uzasadnieniem, zostało doręczone pełnomocnikowi skarżącego 12 maja 2015 r.

Zdaniem skarżącego w sprawie, w związku z którą wniósł skargę do Trybunału, zakwestionowany przepis naruszył jego prawo do obrony, a także zasady domniemania niewinności oraz demokratycznego państwa prawnego, przerzuca bowiem ciężar dowodu ustalenia sprawcy wykroczenia drogowego na obwinionego. Jak podniósł skarżący, ustalenie winy od-

bywa się przez „wymuszenie” wskazania siebie albo innej osoby jako kierującego pojazdem, pod groźbą uruchomienia postępowania, o którym mowa w art. 96 § 3 k.w.

Trybunał Konstytucyjny zważył, co następuje:

Na podstawie art. 138 w zw. z art. 139 ustawy z dnia 25 czerwca 2015 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz. U. poz. 1064, ze zm.; dalej: ustawa o TK z 2015 r.) z dniem 30 sierpnia 2015 r. utraciła moc ustawa z dnia 1 sierpnia 1997 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz. U. Nr 102, poz. 643, ze zm.; dalej: ustawa o TK z 1997 r.). Zgodnie z art. 134 pkt 1 ustawy o TK z 2015 r. w sprawach wszczętych i niezakończonych przed dniem wejścia w życie ustawy w postępowaniu przed Trybunałem w zakresie dotyczącym wstępnego rozpoznania stosuje się przepisy dotychczasowe, tzn. przepisy ustawy o TK z 1997 r. Rozpatrywana skarga konstytucyjna została wniesiona przed dniem wejścia w życie ustawy o TK z 2015 r., dlatego do jej wstępnej kontroli zastosowanie mają przepisy ustawy o TK z 1997 r.

Skarga konstytucyjna jest szczególnym środkiem ochrony konstytucyjnych wolności i praw. Ma ona gwarantować, że obowiązujące w systemie prawa akty normatywne nie będą stanowiły źródła ich naruszeń. W myśl art. 79 ust. 1 Konstytucji przedmiotem skargi konstytucyjnej jest wniosek o zbadanie zgodności z Konstytucją przepisów stanowiących podstawę ostatecznego orzeczenia o prawach skarżącego. Wskazany przedmiot skargi konstytucyjnej determinuje wymogi formalne, których spełnienie jest konieczne do stwierdzenia jej dopuszczalności.

Skarżący zakwestionował zgodność z Konstytucją art. 96 § 3 k.w. w brzmieniu: „Tej samej karze podlega, kto wbrew obowiązkowi nie wskaże na żądanie uprawnionego organu, komu powierzył pojazd do kierowania lub używania w oznaczonym czasie”.

Jako wzorce kontroli konstytucyjności tego przepisu skarżący wskazał art. 42 ust. 2 i 3 w związku z art. 2 Konstytucji.

Trybunał Konstytucyjny stwierdza, że skarżący zakwestionował niepełną normę prawną – jedynie wynikającą z art. 96 § 3 k.w., podczas gdy przedmiotem zaskarżenia powinien być dodatkowo art. 78 ust. 4 p.r.d. Obowiązek, o którym mowa w art. 96 § 3 k.w., wynika bowiem z art. 78 ust. 4 p.r.d. Ten ostatni przepis stanowi: „Właściciel lub posiadacz pojazdu jest obowiązany wskazać na żądanie uprawnionego organu, komu powierzył pojazd do kierowania lub używania w oznaczonym czasie, chyba że pojazd został użyty wbrew jego woli i wiedzy przez nieznaną osobę, czemu nie mógł zapobiec”.

Tymczasem na podstawie art. 79 Konstytucji oraz art. 47 ust. 1 pkt 1 ustawy o TK z 1997 r. skarżący, reprezentowany przez profesjonalnego pełnomocnika, ma obowiązek zaskarżenia wszystkich przepisów, z których wynika kwestionowana norma prawna. Trybunał nie jest władny „dopisywać” ani „uzupełniać” przedmiotu zaskarżenia. Stanowi to samodzielną podstawę odmowy nadania rozpatrywanej skardze konstytucyjnej dalszego biegu.

Niezależnie od powyższego Trybunał przypomina, że postanowienie o odmowie nadania skardze dalszego biegu jest wydawane również w przypadku zbędności orzekania. Taki stan rzeczy ma miejsce, gdy zaskarżone przepisy były już przedmiotem kontroli zgodności z Konstytucją w innej sprawie rozpoznawanej przez Trybunał (zob. na tle art. 39 ust. 1 pkt 1 ustawy o TK z 1997 r. postanowienia TK z: 3 października 2001 r., SK 3/01, OTK ZU nr 7/2001, poz. 218; 25 listopada 2002 r., SK 30/01, OTK ZU nr 6/A/2002, poz. 88; 27 lutego 2013 r., SK 47/12, OTK ZU nr 2/A/2013, poz. 23). Trybunał Konstytucyjny stoi przy tym na stanowisku, że konieczność uwzględniania określonej w ustawie o TK przesłanki zbędności wydania orzeczenia uwidacznia się na każdym etapie postępowania inicjowanego skargą.

Mając powyższe na uwadze, Trybunał stwierdza, że merytoryczne rozpoznanie analizowanej skargi konstytucyjnej jest zbędne, gdyż kwestionowany przez skarżącego przepis był już przedmiotem rozważań Trybunału Konstytucyjnego.

W wyroku z 12 marca 2014 r. (P 27/13, OTK ZU nr 3/A/2014, poz. 30) Trybunał orzekł, że art. 96 § 3 k.w. jest zgodny z art. 2 Konstytucji oraz nie jest niezgodny z art. 42 ust. 1 Konstytucji. Wprawdzie w sentencji tego rozstrzygnięcia Trybunał stwierdził zgodność z art. 2 Konstytucji jedynie art. 96 § 3 k.w., jednak w rzeczywistości przedmiotem kontroli była norma prawna wywiedziona z art. 96 § 3 k.w. w zw. z art. 78 ust. 4 p.r.d., to bowiem ten ostatni przepis wyznacza treść i zakres obowiązku, którego niewypełnienie jest penalizowane jako wykroczenie na gruncie art. 96 § 3 k.w. Trybunał objął więc zakresem orzeczenia także ten fragment powyższego przepisu, który penalizuje – zgodnie z zarzutem skarżącego w niniejszej sprawie – niewskazanie przez właściciela lub posiadacza pojazdu na żądanie uprawnionego organu, komu powierzył pojazd do kierowania lub używania w oznaczonym czasie w sytuacji, gdy takie wskazanie narażałoby tę osobę na odpowiedzialność karną za inne wykroczenie drogowe, ponieważ to właściciel lub posiadacz pojazdu był kierującym pojazdem (zob. postanowienie TK z 3 listopada 2015 r., SK 64/13, OTK ZU nr 10/A/2015, poz. 169). Z kolei w wyroku z 30 września 2015 r. (K 3/13, OTK ZU nr 8/A/2015, poz. 125) Trybunał orzekł, że art. 96 § 3 w zw. z art. 92 § 1, art. 92a, art. 88 k.w. w zw. z art. 78 ust. 4 p.r.d. w zw. z art. 41 § 1 ustawy z dnia 24 sierpnia 2001 r. – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (Dz. U. z 2013 r. poz. 395, ze zm.; dalej: k.p.w.) oraz w zw. z art. 183 § 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 89, poz. 555, ze zm.; dalej: k.p.k.) w zakresie, w jakim – po ujawnieniu przy użyciu rejestrującego urządzenia technicznego przekroczenia przez niezidentyfikowanego kierującego pojazdem dopuszczalnej prędkości, niezastosowania się przez takiego kierującego do znaku lub sygnału drogowego bądź prowadzenia nieoświetlonego pojazdu – przewidują ciążący na właścicielu lub posiadaczu tego pojazdu obowiązek wskazania, na żądanie uprawnionego organu, komu powierzył pojazd do kierowania lub używania w oznaczonym czasie, pod rygorem odpowiedzialności wykroczeniowej, bez możliwości uchylenia się od tego obowiązku w razie powierzenia pojazdu osobie najbliższej, kiedy ta dopuściła się wykroczenia, są zgodne z art. 42 ust. 2 w zw. z art. 31 ust. 3, art. 32 ust. 1 i art. 2 Konstytucji, z art. 42 ust. 3 w zw. z art. 32 ust. 1 i art. 2 Konstytucji oraz z art. 47 w zw. z art. 18, art. 31 ust. 3, art. 32 ust. 1, art. 71 ust. 1 i art. 2 Konstytucji.

W przywołanych wyrokach Trybunał – orzekając, co istotne, w pełnym składzie – podkreślił, że w postępowaniu wykroczeniowym gwarantowane jest zarówno prawo do obrony, jak i domniemanie niewinności. Odwołując się do treści art. 4 k.p.w., Trybunał wskazał, że „[p]rzepis ten umożliwia zarówno obronę czynną, jak i obronę bierną, którą można określić jako powstrzymywanie się od aktywności, w tym od przedstawiania dowodów czy też od wypowiadania się. Z kolei art. 8 k.p.w. w związku z art. 5 § 1 i 2 k.p.k. statuuje na gruncie wykroczeniowym domniemanie niewinności i zasadę *in dubio pro reo*. Artykuł 20 § 3 k.p.w. w związku z art. 74 § 1 k.p.k. wprowadza do postępowania w sprawach o wykroczenia brak obowiązku dowodzenia swej niewinności oraz brak obowiązku dostarczania dowodów na swoją niekorzyść, a art. 20 § 3 k.p.w. w związku z art. 175 k.p.k. przyznaje obwinionemu prawo do odmowy odpowiedzi na poszczególne pytania oraz prawo do odmowy składania wyjaśnień. Kwestionowane przepisy ani nie wyłączają wskazanych przepisów gwarancyjnych, ani też ich nie modyfikują. Ustawodawca gwarantuje zatem w postępowaniu wykroczeniowym zarówno prawo do obrony, jak i zasadę domniemanie niewinności”. Jak orzekł ponadto Trybunał, w „naszym porządku prawnym nie jest dopuszczalne domniemanie, że właściciel (posiadacz) pojazdu, który nie wskazał, komu powierzył pojazd do kierowania (używania), jest sprawcą wykroczenia polegającego np. na przekroczeniu dopuszczalnej prędko-

ści”. Obowiązek wskazania, komu właściciel (posiadacz) powierzył pojazd do kierowania lub używania w oznaczonym czasie, zabezpieczony sankcją grzywny, jest – jak stwierdził Trybunał – „istotowo innym obowiązkiem niż obowiązek zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa statuowanym przez art. 240 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. Nr 88, poz. 553, ze zm.) i art. 304 § 1 k.p.k. Powierzenie drugiemu [użytkownikowi] pojazdu nie jest przestępstwem po stronie właściciela, a jego przyjęcie przestępstwem po stronie użytkownika. Nie ma mowy o zawinieniu nie tylko kryminalnym, ale nawet wykroczeniowym zarówno powierzającego, jak i użytkownika pojazdu. W kwestionowanych przepisach chodzi o, zabezpieczony sankcją za wykroczenie, obowiązek wskazania, komu został powierzony pojazd do kierowania lub używania w oznaczonym czasie, a nie o obowiązek zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa czy też nawet wykroczenia. Innymi słowy, kwestionowane przepisy statuują obowiązek wskazania okoliczności faktycznej. Wskazanie na żądanie uprawnionego organu, komu właściciel lub posiadacz pojazdu powierzył pojazd do kierowania lub używania w oznaczonym czasie, nie przesądza o ewentualnej odpowiedzialności wskazanej osoby za wykroczenie drogowe utrwalone przez urządzenie rejestrujące (fotoradar). (...) Obowiązek statuowany w art. 78 ust. 4 p.r.d. nie polega na wskazaniu sprawcy wykroczenia, ale osoby, której właściciel lub posiadacz powierzył pojazd do kierowania lub używania w oznaczonym czasie. Informacja o powierzeniu pojazdu osobie najbliższej nie jest tożsama z informacją o tym, kto prowadził pojazd lub używał go w chwili popełnienia wykroczenia drogowego utrwalonego przez urządzenie rejestrujące (fotoradar). Wskazanie przez właściciela lub posiadacza pojazdu, na żądanie uprawnionego organu, że powierzył on ten pojazd do kierowania lub używania w oznaczonym czasie osobie najbliższej, w żadnym razie nie przesądza jeszcze o odpowiedzialności za wykroczenie drogowe utrwalone przez urządzenie rejestrujące (fotoradar) (...). W praktyce osoba najbliższa, po powierzeniu jej pojazdu przez właściciela lub posiadacza, wcale nie musi nim kierować i w związku z tym wykluczone jest popełnienie przez nią utrwalonego przez fotoradar wykroczenia, gdyż powierzyła pojazd innej osobie, pojazd został jej skradziony, itd. W końcu mogą też wystąpić okoliczności, które – mimo faktycznego naruszenia przez osobę najbliższą przepisów ruchu drogowego – nie pozwolą na przypisanie jej odpowiedzialności za wykroczenie, np. z uwagi na działanie w stanie wyższej konieczności (art. 16 k.w.)”.

Ze wskazanych względów Trybunał stwierdził, że ingerencja ustawodawcy w ochronę życia rodzinnego przez kwestionowane przepisy jest niezbędna, przydatna i proporcjonalna, a ponadto nie narusza istoty ochrony życia rodzinnego.

Mając powyższe na uwadze Trybunał zauważa, że w analizowanej skardze i w wyrokach Trybunału w sprawie P 27/13 i K 3/13 zachodzi identyczność zaskarżonej normy prawnej, sformułowanych zarzutów, a także przywołanych podstaw skargi. Wydanie orzeczenia jest więc zbędne z uwagi na wystąpienie przesłanki *ne bis in idem*.

Z wyżej przedstawionych powodów na podstawie art. 49 w zw. z art. 36 ust. 3 ustawy o TK z 1997 r. Trybunał Konstytucyjny odmówił nadania skardze konstytucyjnej dalszego biegu.